

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

NEZISKOVÝ SEKTOR A REFORMA VEŘEJNÉ SPRÁVY

Autor:

Lenka Petrová

Vedoucí bakalářské práce :

Mgr. Jan Lego, Ph.D

PLZEŇ 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Neziskový sektor a reforma veřejné správy“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Plzni dne 30. 6. 2012

Obsah

1 Úvod.....	1
2 Charakter neziskové organizace.....	1
2.1 Členění dle kritéria globálního charakteru poslání.....	2
2.2 Rozdělení neziskových organizací dle základních vlastností.....	2
2.3 Členění podle kritéria financování.....	3
2.4 Členění neziskových organizací podle právní normy.....	3
3 Definice neziskových organizací a vysvětlení některých pojmů.....	4
3.1 Vymezení neziskového sektoru.....	5
3.2 vysvětlení základních pojmů.....	6
3.3 Občanský sektor.....	8
3.3.1 Funkce občanského sektoru.....	9
3.3.2 Selhání občanského sektoru.....	9
3.3.3 Příklady fungování neziskového sektoru jako náhražka nefungujícího státu	10
3.4 Srovnání veřejného a soukromého sektoru.....	11
4 Typologie rozhodujících neziskových organizací podle právní normy	12
4.1 Občanská sdružení.....	12
4.2 Zájmová sdružení právnických osob.....	12
4.3 Politické strany a politická hnutí	13
4.4 Obecně prospěšná společnost.....	14
4.5 Nadace a nadační fondy.....	15
4.6 Registrované církve a náboženské společnosti	17
5 Financování neziskových organizací.....	20
5.1 Systém veřejného financování neziskových organizací.....	21
5.1.1 Státní dotace.....	21
5.1.2 Nadační investiční fond (NIF).....	23
5.2 Financování z neveřejných zdrojů.....	23
5.2.1 Nadace tuzemské i zahraniční.....	23
5.2.2 Podnikatelská sféra.....	23
5.2.3 Individuální dárcovství.....	24
5.2.4 Příjmy z vlastních zdrojů.....	25
5.2.5 Loterie a spotřebitelské hry.....	26
5.3 Zákon o dobrovolnické službě.....	27
5.3.1 Vymezení pojmu dobrovolnická činnost.....	27
5.3.2 Finanční podpora státu dobrovolnické činnosti.....	28
6 Reforma veřejné správy a neziskové organizace.....	28
6.1 Etapy vývoje neziskového sektoru	29
6.2 Zákony doprovázející reformu veřejné správy mající vztah k neziskovým organizacím	30
6.2.1 Zákon č. 250 /2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.....	30
6.2.2 zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.....	31
6.2.3 Výsledky transformace původních rozpočtových a příspěvkových organizací	32
6.3 Neziskový sektor jako významná hospodářská síla.....	32
6.4 Problémy neziskového sektoru.....	33
6.5 Možné zneužití daňových odpočtů v neziskovém sektoru.....	34
6.6 Nadace 700 let města Plzně.....	36
7 Závěr.....	39
RESUME.....	40
SOUPIS POUŽITÝCH PRAMENŮ.....	41

1 Úvod

Vybrala jsem si téma „ Neziskový sektor a reforma veřejné správy “ z důvodu, protože si myslím, že současná společnost je příliš materiálně zaměřená a nezajímá ji, jak žijí ostatní. Problémy sociálně slabších, bezdomovců, zdravotně postižených a dalších se dostává na okraj zájmu „vyspělé“ společnosti. V současné době stát i jednotlivci řeší ekonomickou krizi a proto je třeba zviditelnit organizace, které se snaží i v této době pomáhat svým spoluobčanům. Proto je mi tohle téma blízké.

V této práci bych chtěla přiblížit problematiku neziskového sektoru, který zastává nezastupitelnou roli ve společnosti. Historie neziskového sektoru je velice dlouhá, ale komunistickému režimu se podařilo tento sektor prakticky zlikvidovat. K obnově organizací došlo postupně po roce 1989 hlavně díky práci dobrovolníků. Byly přijaty důležité zákony o svobodném shromažďování a sdružování občanů, což byl důležitý krok k fungování sektoru.

V této práci chci vysvětlit základní pojmy, charakteristiku a členění organizací. Velmi důležitá je též kapitola o financování neziskových organizací a jejich zákonné úpravě. Financování neziskového sektoru patří mezi nejvýznamnější problémy těchto organizací v současné době a proto by se měl stát snažit všemožně tyto organizace podporovat, což tak vždy nečiní.

V závěru bakalářské práce chci uvést konkrétní příklad - a to Nadaci 700 let města Plzně, která se významně podílí na kulturním životě města Plzně.

2 Charakter neziskové organizace

Neziskový sektor tvoří organizace, které jsou založeny na jiných motivech, než je ekonomický, kdy zejména formou služeb realizuje úkoly, které jsou spojené s různými projevy tržního selhání. Hlavním úkolem a cílem neziskových organizací není tedy vytváření zisku, ale zabezpečování služeb pro obyvatelstvo. Nezisková organizace může vytvářet určitý zisk, který ale musí být vkládán zpět do činnosti těchto organizací. V následujících kapitolách bych chtěla představit základní charakteristiku členění neziskového sektoru

2.1 Členění dle kritéria globálního charakteru poslání

Dle kritéria globálního charakteru poslání se organizace dělí na:

- 1) **Organizace veřejně prospěšné**, které jsou založeny za účelem uspokojování potřeb veřejnosti – například charita, ekologie, zdravotnictví atd.
- 2) **Organizace vzájemně prospěšné**, které jsou založeny za účelem vzájemné podpory a uspokojování potřeb svých členů. Tyto zájmy nesmí odporovat zájmům jiných občanů. Jedná se zde hlavně o aktivity v oblasti kultury, profesních zájmů, ochrany zájmů skupin atd.

2.2 Rozdělení neziskových organizací dle základních vlastností

Komplexní charakteristiku nestátních neziskových organizací přinesli ve svých studiích profesori Salamon a Anheier, kteří považují za určující pět základních vlastností těchto organizací:

Soukromé – jsou odděleny od státní správy, ani jí nejsou řízeny, mohou však mít státní podporu, popřípadě ve vedení organizací mohou být i státní úředníci.

Institucionalizované – mají institucionální strukturu bez ohledu na to, jestli jsou formálně nebo právně registrovány.

Samosprávné a nezávislé – neziskové organizace řídí sami sebe a kontrolu provádějí sami prostřednictvím svých vlastních struktur.

Neziskové – organizace nepřipouštějí přerozdělování zisku mezi vlastníky nebo vedení, případný zisk je nutno použít pro cíle dané organizace.

Dobrovolné – využívají dobrovolnosti při svých činnostech spočívající jednak v bezplatné činnosti pro organizaci, jednak formou darů či čestné účasti ve správních radách.¹ Poslední kritérium, kterým bych se chtěla zabývat, je kritérium financování.

---

¹ Škrabelová, S. a kol. Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 7-9

2.3 Členění podle kritéria financování

Podle kritéria financování se neziskové organizace dělí na:

- a) Organizace financované zcela z veřejných rozpočtů – sem řadíme organizační složky státu a územních celků,
- b) Organizace financované z části z veřejných rozpočtů – tyto organizace mají na příspěvky nárok ze zákona – např. příspěvkové organizace, občanská sdružení, církve a náboženské společnosti a politické strany a politická hnutí,
- c) Organizace financované především z výsledku realizace svého poslání
- d) Organizace financované z různých zdrojů – dary, sbírky, sponzoring, granty, vlastní činnost.²

2.4 Členění neziskových organizací podle právní normy

Základní dělení právnických osob je uvedeno v § 18 občanského zákoníku:

- účelová sdružení majetku – např. nadace
- sdružení fyzických nebo právnických osob – např. občanská sdružení (výstižnější by byl název spolky)
- jednotka územní samosprávy – obce, kraje, stát
- jiné, o nichž tak určí zvláštní zákon – Česká televize, Český rozhlas, Akademie věd ČR, profesní komory.³

Další podrobnější členění vychází z praxe, kdy v právním systému je nejbližší vymezení zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, který v § 18 odst. 8) definuje neziskovou organizaci jako organizaci charakteru právnické osoby, která nebyla zřízena nebo založena za účelem podnikání. Sem jsou řazeny organizace, které uvádím níže:

- zájmová sdružení právnických osob, pokud tato sdružení mají právní subjektivitu,

² Rektoričková, J. a kol.. Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení. EKOPRESS, s.r.o., 2001, str. 40

³ Růžičková, R. Neziskové organizace: vznik, účetnictví, daně. ANAG, 2004, str. 7

- občanské sdružení včetně odborových organizací
- politické strany a politická hnutí
- registrované církve a náboženské společnosti,
- nadace, nadační fondy,
- veřejné vysoké školy,
- obce,
- vyšší územní samosprávné celky,
- organizační složky státu a územních samosprávných celků (do roku 2001 rozpočtové organizace),
- příspěvkové organizace,
- státní fondy
- subjekty, o nichž tak stanoví zvláštní zákon.⁴

Organizace zřizované a spravované státem tvoří zvláštní kapitolu neziskového sektoru. Jedná se především o rozpočtové nebo příspěvkové organizace nebo fondy s právní subjektivitou zřizované ze zákona (př. Státní fond kultury ČR)

Rozhodujícími právními formami v ČR jsou z hlediska počtu a zaměření činnosti občanská sdružení, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, církve a náboženské společnosti. V následující kapitole se budu zabývat vysvětlením pojmů a vymezením neziskové organizace.

3 Definice neziskových organizací a vysvětlení některých pojmů

Vymezení pojmu neziskové organizace je problém a ani teoretikové v této oblasti nedocházejí ke shodě. V České republice není jednoznačně dána charakteristika neziskových organizací a

---

⁴ Škrabelová, S. a kol. Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002., str. 7-9

existuje mnoho názorů na definování neziskových organizací. Jedna z definic vychází ze zákona č. 586/92 Sb. O dani z příjmů § 18, odst. 7 a říká, že: „*Jde o organizace charakteru právnické osoby, která nebyla zřízena nebo založena za účelem podnikání.*“⁵

Problém s definováním organizací je dán skutečností, že neziskové organizace existovaly již za první republiky, ale byly v podstatě zlikvidovány minulým režimem. K velkému rozvoji organizací došlo po roce 1989, což vyvolalo potřebu sladit vztahy v organizacích s normativním prostředím státu. V souvislosti s touto skutečností převzala čeština i části pojmového aparátu ze zahraničí, ale doslovný překlad nebyl vždy zcela výstižný a vyhovující. Ze samotných názvů příslušných organizací nelze často odhadnout, o jakou právní formu organizace se jedná. Terminologie organizací není dosud ustálená, existuje řada definic neziskových organizací. Často se setkáváme s tzv. sektorovým vymezením, které bych chtěla přiblížit v následující kapitole.

3.1 Vymezení neziskového sektoru

Pro lepší pochopení principů, jak neziskové organizace fungují, je třeba znát vymezení v rámci národního hospodářství z hlediska financování:

Ziskový tržní sektor je ta část národního hospodářství, která je financována jak z prodeje statků, které buď produkují nebo distribuují. cílem ziskového sektoru a organizací, které v jeho rámci fungují, je tedy zisk.

Neziskový (netržní) sektor je ta část hospodářství, kdy organizace získávají prostředky pro svoji činnost v rámci přerozdělovacích procesů. Cílem tohoto sektoru není zisk, ale užitek zpravidla v podobě veřejné služby.

Neziskový veřejný sektor (veřejný sektor) je ta část sektoru, která je financována z veřejných financí, je řízena a spravována veřejnou správou a podléhá veřejné kontrole. Cílem je poskytování veřejné služby.

Neziskový soukromý sektor (třetí sektor) je část hospodářství, která je financována ze soukromých financí, tedy příspěvků fyzických a právnických osob, které neočekávají zisk, ale chtějí pomoci.

---

⁵ Rektorič, J. a kol.. Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení. EKOPRESS, s.r.o., 2001, str.39

Sektor domácností hraje důležitou roli v koloběhu financí v rámci národního hospodářství.

Členěním národního hospodářství se zabýval i švédský ekonom Victor A. Pestoff, který rozdělil národní hospodářství na 4 sektory v ploše trojúhelníku (viz příloha č. 1), ze kterého se dá dobře vyčíst postavení neziskových organizací v rámci národního hospodářství:

- I. ziskový soukromý sektor,
- II. neziskový soukromý sektor,
- III. neziskový veřejný sektor,
- IV. neziskový sektor domácností

Pestoff rozeznává organizace hraniční či smíšené – činnosti a poslání jednotlivých organizací se překrývají. Jako příklad je možno uvést soukromou střední školu, která svým posláním zasahuje do veřejného sektoru, má privátní charakter a je z určité části financována z veřejných zdrojů, a příkladem hraniční organizace je penzijní fond, který funguje na principech obchodního zákoníku ve formě akciové společnosti, ale dostává zákonem vymezené příspěvky z veřejných financí. Z tohoto příkladu lze dobře dovodit, že hranice mezi sektory nejsou přesně vymezené, sektory se navzájem prolínají a ovlivňují. Velký význam přisuzuje domácnostem, neboť jsou pro třetí sektor důležitým zdrojem. Členění národního hospodářství dle Pestoffa se jeví pro typologii organizací jako nejvhodnější.⁶

3.2 vysvětlení základních pojmů

Vzhledem k pojmové nejasnosti sektoru chci vysvětlit některé základní pojmy:

Občanský sektor – vytvářejí jej organizace, které jsou formou dobrovolného sdružování občanů sdílející společné hodnoty a ochotných spolupracovat na společném cíli. Činnost těchto organizací směřuje buď k uspokojování vlastních potřeb a zájmů členů, nebo může být vedena snahou pomoci druhým či prosazovat nějaký obecný (veřejný) zájem.

Dobročinný spolek – je určitý typ sdružení, jehož cílem je poskytovat pomoc lidem, kteří ji potřebují. V minulosti byly tyto spolky zaměřovány hlavně na chudinskou podporu, sociální

---

⁶ Rektorič, J. a kol.. Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení. EKOPRESS, s.r.o., 2001, str. 13 -17

péči a zdravotnictví, jejichž hlavním cílem byla ochrana opuštěných dětí, nemocných a mezi první známé spolky patřily spolky pro vykoupení vězňů.

Dobrovolná organizace – jak je patrné již z názvu, jde o organizaci, která sdružuje občany, kteří dobrovolně vykonávají určitou činnost, plní povinnosti a závazky, které na nich organizace požaduje. Název dobrovolné organizace v je praxi často používán jako synonymum neziskových organizací.

Fondy představují určitý majetek nebo majetková práva, která bývají využita ve veřejném zájmu a jejich užití je specifikováno v zakládací listině příslušného fondu.

Grant v obecném smyslu označuje dotaci, která je poskytována buď ze státních prostředků nebo z prostředků neziskové organizace. Granty jsou udělovány na základě konkrétních projektů, které podléhají kontrole zejména instituce, která grant udělila.

Nadace je sdružení majetku, který je používán k veřejně prospěšné činnosti v oblasti sociální, humanitární, kulturní, vzdělávací a další, ale slouží např. i k záchraně kulturních památek.

Nevládní nezisková organizace je nezisková organizace, jejíž založení, zaměření, řízení a zánik není bezprostředně vázán na rozhodnutí příslušného státního orgánu a organizace mu není instančně podřízena. Účelem organizace není dosahování zisku a jeho přerozdělování.. Častěji se používá označení nestátní organizace.

Nezisková právnická osoba organizace, jejíž hlavním úkolem je zajišťování obecně prospěšných aktivit, kdy případný zisk slouží ve prospěch veřejných programů případně osob mimo organizaci. Příslušná právní norma říká, že smyslem činnosti organizace je péče o humanitární, vzdělávací, zdravotní, sociální, kulturní a další potřeby občanů, a není zřizována za účelem zisku.

Občanská iniciativa . Za občanskou iniciativu byla v minulosti považována jakákoli aktivita občanů, která směřovala ke společné vůli prosazovat respektování lidských a občanských práv. V současnosti je za ni považován jakýkoli podnět občanů, který je realizován formou petičního práva směřující k příslušným státním orgánům.

Občanské sdružení je sdružení fyzických a právnických osob, které se dobrovolně sdružují za účelem dosahování společných cílů a zájmů.

Rozpočtová organizace je organizace, jejíž příjmy a výdaje jsou součástí samostatné kapitoly státního rozpočtu. (např. Kancelář prezidenta republiky, Úřad vlády ČR). Rozpočtová organizace může být zřízena obcí apod.

Příspěvková organizace je organizace zřizovaná k plnění konkrétních činností, které jsou poskytovány občanům za částečnou nebo plnou úhradu nákladů. Činnost těchto organizací je částečně kryta za státního rozpočtu.

Spolek označuje nejrůznější formy sdružení. Je to forma sdružení, která je výrazem spolčovacího práva a jedná se o právnickou osobu.⁷

3.3 Občanský sektor

Občanský sektor lze vymezit jako část sektoru nalézajícího se mezi sektorem veřejným a sektorem soukromým. **Občanství** charakterizuje Etzioni jako morální závazek jedince vůči zájmům společnosti, v němž žije.⁸ Tento závazek vede k tomu, aby lidé dělali něco pro druhé. Občanská společnost se tvoří ze vzájemných interakcí mezi občany. Ti zde mají možnost vyjadřovat své názory a hodnoty a promítat je do činů. Může se stát, že pro občanství stát vhodné podmínky, potom občané hledají náhradní způsoby, jak se sdružovat a vyjadřovat své názory. (př. Charta 77 apod.)

Občanský sektor je institucionalizovaným vyjádřením života občanské společnosti. Tvoří jej neziskové organizace, které jsou formou dobrovolného sdružování občanů sdílejících společné hodnoty a cíle. Důležité jsou právní podmínky pro činnost sektoru, které dokážou buď podporovat činnost občanů, anebo naopak je zcela utlumit nebo zničit. Rozlišující charakteristikou je, zda se nezisková organizace stará výhradně o potřeby a zájmy svých členů, nebo zda je orientována na pomoc druhým, na prosazování a uspokojování veřejných zájmů.⁹

Důležitým faktorem občanského sektoru je vytvoření legislativních a ekonomických podmínek pro jejich činnost, ale na druhé straně stojí zájem občanů a ochota v těchto organizacích působit.

---

⁷ Duben, R. Neziskový sektor v ekonomice a společnosti, Codex Bohemia, 1996, str. 113 - 119

⁸ Potůček, M. Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, str.50

⁹ Potůček, M. Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, str.50 - 52

3.3.1 Funkce občanského sektoru

Občanský sektor má dvě základní funkce:

- občané zde realizují své činnosti (sociální funkce)
- upevnění politické soudržnosti a rozvoje politické kultury země (politická funkce)

Sociální funkce sektoru umožňuje občanům sdružování a možnost aktivně se podílet na činnosti organizace, dává možnost seberealizace. Politická funkce občanského sektoru dává občanům možnost vyjadřovat své názory prostřednictvím neziskových organizací. Rozvinutý občanský sektor je znakem demokracie. K přednostem rozvinutého občanského sektoru patří podpora různorodosti a odlišnosti názorů.

3.3.2 Selhání občanského sektoru

Při selhání občanského sektoru bylo definováno několik charakteristických situací.

- 1) Nedostatečná kapacita pro řešení rozsáhlých úkolů.

Neformálnost občanského sektoru může být problémem tam, kde je třeba vynaložit značné a déletrvající úsilí většího počtu lidí. Tradičním, dobře organizovaným a na dobrovolné práci méně závislým organizacím (školy, nemocnice), se selhání většinou vyhýbá. Problém může nastat spíše u menších neformálních organizacích.

- 2) Absence iniciativ tam, kde by byly potřebné

Občané se sami angažují ve věcech, které pokládají za potřebné, často se stane, že jejich směřování jde jiným směrem, než by vyžadoval veřejný zájem.

- 3) Zvýšená citlivost na osobní charakteristiky účastníků

Hlavním poutem pro občany účastnících se v občanských sdružení či iniciativách je jejich vzájemná důvěra. Vnitřní konflikt mezi členy může být pro tyto organizace zničující. Velké riziko spočívá v osobě vůdce, zda si nepřisvojí příliš velkou moc a zda nevyužívá organizaci ku svému prospěchu.

- 4) Nejistota a nestabilita občanského sektoru

U neziskových organizací není záruka, zda budou trvale uspokojovat příslušné potřeby a veřejný zájem svých klientů.

5) Hrozba byrokracie

Zabezpečení neziskových organizací prostřednictvím administrativy se může stát problémem, který narušuje činnost organizací

6) Zástěrka pro krytí ziskového motivu

Tam, kde selhává kontrola hospodaření nebo chybí dostatečná právní úprava, tam může dojít ke zneužití této formy organizací ke svým vlastním cílům. Společnost se může stát pouhou zástěrkou pro dosahování neoprávněných zisků či k úniku daní. ¹⁰

3.3.3 Příklady fungování neziskového sektoru jako náhražka nefungujícího státu

Stát ne vždy plní svoje úkoly, pak zde nastupuje neziskový sektor.

Pomoc obětem trestných činů – tuto pomoc by měl poskytovat hlavně stát, u nás jeho péči nahrazuje občanské sdružení Bílý kruh bezpečí. Na dobrovolné bázi je zde zajištěna jak prevence, tak pomoc obětem a jejich blízkým. Působí zde i další organizace jako např. Armáda spásy, Český helsinský výbor, Nadace bezpečí atd.

Péče o bezdomovce – u nás je velkým problémem. V roce 1990 zahájila svoji činnost Armáda spásy a později ji následovaly organizace Naděje a diecéze církve českobratrské evangelické. Tyto organizace jsou schopny nabízet pomoc i ženám a dětem.

Tvorba a ochrana životního prostředí – zde organizace působí hlavně jako iniciátoři legislativních změn, je to příklad přímé spolupráce veřejné správy a neziskového sektoru.

Politika bydlení – v roce 1992 byla založena Asociace pro bydlení, jejími členy jsou nejlivnější subjekty sféry bydlení jako např. Sdružení na ochranu nájemníků, Občanské sdružení majitelů domů atd. Asociace ovlivňuje bytovou politiku hlavně v připomínkovém řízení k návrhům zákonů.

---

¹⁰ Potůček, M. Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, str.54-60

Vzdělávací politika a bezpečnost – učitelé a další pedagogičtí pracovníci se snaží ovlivnit tvorbu vzdělávací politiky, velmi často však naráží na neporozumění. Příkladem občanské iniciativy v oblasti bezpečnosti je Hnutí občanské solidarity a tolerance.¹¹

Na těchto příkladech je vidět důležitost občanského sektoru v demokratické společnosti, kdy samotný stát není schopen zabezpečit všechny sféry jeho fungování.

3.4 Srovnání veřejného a soukromého sektoru

Hlavním znakem soukromého sektoru je, že se v něm jedinec nebo organizace rozhodují sami za sebe, vedeni soukromými zájmy. Naproti tomu ve veřejném sektoru se rozhodování účastní mnoho jedinců a institucí a hlavně dochází k rozhodování, při kterém se formuluje a realizuje veřejný zájem. Neziskové organizace je tak možno chápat jako součást sektoru nalézajícího se mezi sektorem veřejným a sektorem soukromým – **občanským sektorem**.¹²

Předpokládá se, že systém veřejných institucí přispívá k obecnému blahu, problémem je však určit, co je možné považovat za veřejný zájem. Politika směřuje k uspokojování veřejných zájmů, pokud řeší ty sociální problémy, jejichž řešení není v silách jedinců. Veřejné zájmy se často stávají předmětem politického vyjednávání.

Občanský sektor je státu nezávislý, v tomto smyslu je součástí soukromého sektoru. Občanský sektor musí disponovat dobrými informacemi, aby mohl uspokojovat lidské potřeby, tam kde selhává ziskový sektor nebo stát. Činnosti občanského sektoru nejsou vedeny ziskovým motivem – v tomto smyslu patří do veřejného sektoru. Z tohoto důvodu řada autorů doporučuje, aby se o ziskovém sektoru mluvilo jako o specifickém třetím sektoru, v němž se neziskové organizace řídí jinými pravidly, která jej odlišují od státu i zákonů trhu.

Neziskové organizace mají tendenci vznikat tam, kde dobře nefunguje stát, ani trh. Z dlouhodobého hlediska mohou sice neziskové organizace doplňovat trh či státní správu, ale nemohou je nahrazovat.¹³

---

¹¹ Potůček, M. Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, str. 98-100

¹² Potůček, M. Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, str. 17

¹³ Potůček, M. Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, str. 19-22

4 Typologie rozhodujících neziskových organizací podle právní normy

4.1 Občanská sdružení

Občanské sdružení se zakládá podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon říká, že občané mají právo se svobodně sdružovat bez povolení státních orgánů. Svoboda sdružování patří mezi základní politická práva a je zakotvena v Listině základních práv a svobod v čl. 20. Zákon se nevztahuje na sdružování občanů v politických stranách a hnutích, k výdělečné činnosti, k církvím a k náboženským společnostem. „Občané mohou zakládat spolky, společnosti, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení jakož i odborové organizace a sdružovat se v nich.“¹⁴

Občanské sdružení je právnickou osobou. Registruje se u Ministerstva vnitra ČR se současnou evidencí na Českém statistickém úřadě. Orgány státní správy mohou do jeho činnosti zasáhnout jen zřídka. Je sdružením fyzických a právnických osob, které se scházejí k naplňování svých zájmů. Návrh na registraci podává přípravný výbor (nejméně tříčlenný), kdy alespoň jedna osoba musí být starší osmnácti let. Návrh na registraci musí obsahovat název sdružení, sídlo, cíl jejich činnosti, orgány sdružení a způsob jejich ustanovení, určení orgánů a funkcionářů, ustanovení o organizačních jednotkách a zásady hospodaření. Sdružení mohou být poskytovány dotace ze státního rozpočtu či rozpočtu obcí. Charakteristickým znakem občanského sdružení je členská základna. Hospodaření sdružení se řídí obecnými předpisy a vše, co není právně upraveno, je nutné zakotvit do stanov.

Sdružení zaniká dobrovolným rozpuštěním či sloučením s jiným sdružením anebo pravomocným rozhodnutím ministerstva o jeho rozpuštění. Likvidace občanského sdružení není upravena zvláštním zákonem.¹⁵

4.2 Zájmová sdružení právnických osob

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, uvádí, že zájmová sdružení vznikají buď k ochraně svých členů nebo k dosažení jiného cíle. Může být založeno i jako podnikatelský subjekt, např. organizace holdingového typu a jde v podstatě o korporaci.

¹⁴ Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů

¹⁵ Růžičková, R. Neziskové organizace: vznik, účetnictví, daně. ANAG, 2004, str. 11-13

Má – li být zájmové sdružení osob považováno za neziskovou organizaci, musí být založeno za jiným účelem , než je dosahování výdělečné činnosti.

Zájmové sdružení právnických osob je samostatnou právnickou osobou, která se zakládá:

- a) písemnou zakladatelskou smlouvou,
- b) schválením účelu založení na ustavující členské schůzi.

Právní způsobilosti nabývá dnem zápisu do registru sdružení u krajského úřadu místně příslušnému podle sídla sdružení. Podmínkou registrace je ustavující členská schůze členů sdružení, notářsky ověřený zápis schůze a písemná zakladatelská smlouva se seznamem zakládajících členů. Kromě smlouvy sdružení schvaluje stanovy, kde jsou údaje o názvu a sídle sdružení, předmětu činnosti majetkové záležitosti, podmínky členství a orgány společnosti. Hospodaření sdružení se řídí stanovami a obecnými právními předpisy.

Na základě právní úpravy v občanském zákoníku vznikají svazky obcí jako zájmová sdružení právnických osob v souladu s § 49 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích. Hospodaření svazku obcí se řídí zákonem č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.

Sdružení může být zrušeno:

- 1) dohodou zřizovatelů,
- 2) uplynutím doby, pokud bylo zřízeno na dobu určitou,
- 3) dosažení cíle stanoveného při založení,
- 4) rozhodnutím oprávněného státního orgánu.

Zákon ukládá provést zrušení s likvidací, společnost zaniká výmazem z registru.¹⁶

4.3 Politické strany a politická hnutí

Občané mají právo se sdružovat v politických stranách a hnutích podle zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích. Právo slouží občanům na jejich účasti na politickém životě společnosti.

---

¹⁶ Růžičková, R. Neziskové organizace: vznik, účetnictví, daně. ANAG ,2004, str. 9-10

Zákon se nevztahuje na sdružování občanů

- a) v občanských sdruženích,
- b) k zajištění výdělečné činnosti nebo řádného výkonu určitých povolání
- c) v církevních a náboženských společnostech.

Strany a hnutí jsou dobrovolná sdružení vždy jen fyzických osob starších 18 let. Jsou právními osobami, podléhají registraci na Ministerstvu vnitra, dohled zajišťují krajské soudy. Návrh na registraci předkládá přípravný výbor, musí ho doložit požadavkem nejméně tisíce lidí, a stanovami. Strany a hnutí odpovídají za své závazky celým svým majetkem, členové za závazky strany a hnutí neodpovídají, ani neručí. Strany a hnutí nesmí podnikat, mohou ale založit některou z typů obchodních společností v oborech vyjmenovaných zákonem. Strany a hnutí mohou přijímat dary, je-li hodnota daru vyšší než 50.000,- Kč, je požadována písemná forma darovací smlouvy. Politická strana je povinna vrátit dar, pokud je v rozporu se zákonem. Politické straně není dovoleno přijmout dar z veřejných rozpočtů.

Politická strana neb hnutí zaniká dnem výmazu ze seznamu stran a hnutí. Ke zrušení dojde bez likvidace, pokud majetek přechází na právního nástupce, anebo s likvidací. Strana a hnutí se ruší:

- a) vlastním rozhodnutím
- b) rozhodnutím soudu.¹⁷

4.4 Obecně prospěšná společnost

Postavení obecně prospěšné společnosti upravuje zákon č. 248/1995 Sb. Obecně prospěšná společnost (OPS) je definována jako právnická osoba, která poskytuje veřejnosti obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny stejných podmínek. Společnost může vytvářet zisk, který ale musí být použit na poskytování služeb veřejnosti. V názvu společnosti musí být uveden buď výraz „obecně prospěšná společnost“ nebo zkratka „o.p.s.“

---

¹⁷ Růžičková, R. Neziskové organizace: vznik, účetnictví, daně. ANAG, 2004, str. 13-14

Společnost se zakládá zakládací smlouvou, v případě jediného zakladatele zakladatelskou listinou ve formě notářského zápisu. Společnost vzniká dnem zápisu do rejstříku u příslušného krajského soudu. Zakládací listina musí obsahovat kromě názvu, sídla, identifikace zakladatelů apod. také identifikační data členů správní rady, dozorčí rady, způsob jednání těchto orgánů a také majetkové vklady zakladatelů. Statutární orgány OPS tvoří správní rada a dozorčí rada jako její kontrolní orgán. Obecně prospěšné organizace, které využívají majetku státu, obce nebo kraje, a provozují doplňkovou činnost, nebo jejichž příjmy přesáhly 3.000.000 Kč, zřizují dozorčí radu povinně. Dozorčí rada přezkoumává roční účetní uzávěrku a výroční zprávu. Zákon výslovně stanoví, které činnosti může OPS vykonávat. Náklady a výnosy spojené s doplňkovou činností musí být v účetnictví odděleny od nákladů a výnosů spojených s poskytováním obecně prospěšných služeb.

Obecně prospěšné společnosti jsou financovány ze svého jmění, které tvoří vklady zakladatelů, přijaté dary a dědictví, fondy OPS, dotace ze státního rozpočtu, z rozpočtu obce, případně z rozpočtu jiných územních orgánů nebo ze státních fondů. Jestliže společnost obdrží dotaci přesahující 1.000.000 Kč z veřejných rozpočtů, má ze zákona povinnost ověřit roční uzávěrku auditorem, pokud nezřídila dozorčí radu nebo její čistý obrat překročil 10.000.000 Kč. Obecně prospěšná společnost musí vypracovat výroční zprávu o činnosti a hospodaření, která musí být veřejně přístupná.

Obecně prospěšná společnost zaniká zrušením s likvidací, nebo bez likvidace dnem výmazu z rejstříku.

4.5 Nadace a nadační fondy

Postavení nadací a nadačních fondů upravuje zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech. Zákon říká, že: „Nadace nebo nadační fond jsou účelová sdružení majetku zřízená a vzniklá podle tohoto zákona pro dosahování obecně prospěšných cílů.“¹⁸ Na rozdíl od zákona o obecně prospěšných společnostech zákon č. 227/1997 Sb., přesně vymezuje, pro jaké obecně prospěšné aktivity a cíle mohou být nadace a nadační fondy zakládány. Součástí názvu společností musí být označení „nadace“ nebo „nadační fond“.

Nadace a nadační fond vznikají dnem zápisu do nadačního rejstříku u příslušného soudu. Zřizovatelem nadace může být jakákoli fyzická či právnická osoba. Nadaci se zřizuje

¹⁸ Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech

dotací majetku – vkladem nadačního jmění. Nadace nebo nadační fond se zřizuje písemnou smlouvou uzavřenou mezi zřizovateli nebo zakládací listinou, je-li zřizovatel jediný, anebo závětí. Na rozdíl od nadace, u které majetek tvoří nadační jmění a ostatní majetek nadace, nadační fond používá k dosahování svých cílů všechnen svůj majetek. Po dobu trvání nadace nesmí být její nadační jmění nižší než 500.000,- Kč. K dosahování účelu, pro který byla nadace zřízena, může používat pouze výnosy z nadačního jmění. Ostatní majetek nadace smí být využíván neomezeně k dosahování obecně prospěšných cílů.

Orgány nadace a nadačního fondu tvoří správní rada a dozorčí rada, případně revizor. Pokud je majetek nadace a nadačního fondu vyšší než 5.000.000,- Kč, vzniká povinnost zřídit dozorčí radu. Pokud není dozorčí rada zřízena, vykonává její funkci revizor. Zákon stanovuje podmínky pro hospodaření fondu a nadace. V nadační listině musí mít oba subjekty stanoven limit pro výši nákladů, které souvisí se správou nadace a nadačního fondu. Nadace a nadační fondy nesmějí podnikat, mohou však pořádat společenské, kulturní a sportovní akce. Mohou také pronajímat nemovitosti, pořádat loterie, tomboly a veřejné sbírky. Nadace se může podílet na podnikání akciových společností, celkový rozsah jejího podnikání nesmí přesahovat 20 % z hodnoty majetku po odečtení hodnoty nadačního jmění. Nadace poskytuje s souladu se stanovami příspěvky jiným subjektům a na druhé straně přijímá dary a nakládá s nimi, jak je dojednáno v darovací smlouvě. Nadace sama dary neposkytuje.

Nadace a nadační fond mají povinnost vypracovat výroční zprávu a roční účetní uzávěrku. Roční účetní uzávěrka nadace musí být vždy ověřena auditorem, u nadačního fondu vzniká povinnost jen pokud úhrn celkových nákladů nebo výnosů převyšší 3.000.000,- Kč. Výroční zprávu jsou oba subjekty povinny vyhotovit do šesti měsíců po skončení účetního období. Výroční zpráva musí obsahovat přehled o majetku a závazcích organizace, přehled o obdržení darech, pokud přesáhly hodnotu 10.000,- Kč i osob, které je poskytly. Dále musí obsahovat přehled o použití majetku subjektů, přehled o osobách, jimž byly poskytnuty nadační příspěvky atd. Výroční zpráva musí být uložena do 30 dnů od schválení správní radou u rejstříkového soudu. Výroční zpráva je veřejná listina, každý do ní může nahlédnout či si pořídit opis.

Nadace nebo nadační fond se zrušují:

- 1) dosažením účelu

- 2) sloučením s jinou nadací
- 3) rozhodnutím soudu
- 4) prohlášením konkurzu nebo zamítnutím konkurzu pro nedostatek majetku.

Nadace a nadační fond mohou být zrušeny likvidací nebo bez likvidace nebo zanikají dnem výmazu z nadačního rejstříku. Nadační jmění přechází na jinou nadaci.¹⁹

4.6 Registrované církve a náboženské společnosti

Církve a náboženské společnosti vznikají jako dobrovolná sdružení osob na základě registrace u Ministerstva vnitra České republiky. Upraveny jsou zejména v zákoně č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Pro zajímavost bych chtěla uvést příklady církví a náboženských společností, které jsou registrovány u MV:

Křesťanské

K 1. září 1991, kdy vstoupil v platnost zákon č. 308/1991 Sb., byly registrovány tyto církve a náboženské společnosti:

- Církev řeckokatolická
- Církev římskokatolická
- Českobratrská církev evangelická
- Evangelická církev augsburského vyznání v České republice
- Jednota bratrská
- Pravoslavná církev v českých zemích
- Slezská církev evangelická augsburského vyznání
- Starokatolická církev v České republice
- Církev československá husitská

---

¹⁹ Škrabelová, S. a kol. Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 19 - 27

- Bratrská jednota baptistů
- Církev adventistů sedmého dne
- Církev bratrská
- Evangelická církev metodistická
- Křesťanské sbory
- Novoapoštolská církev v České republice
- Apoštolská církev

Nověji byly zaregistrovány:

- Náboženská společnost Svědkové Jehovovi
- Luterská evangelická církev augsburského vyznání v České republice
- Církev Křesťanská společenství
- Obec křesťanů v České republice
- Ruská pravoslavná církev
- Církev živého Boha
- Církev Nová naděje
- Církev Slovo života

Společnosti směrů odvozených z křesťanství

- Náboženská společnost českých unitářů

Společnosti jiných abrahámovských náboženství

- Federace židovských obcí v České republice

- Ústředí muslimských obcí v České republice

Společnosti indických náboženství

- Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna
- Česká hinduistická náboženská společnost
- Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü
- Višva Nirmala Dharma²⁰

Návrh na registraci podává nejméně tříčlenný orgán církve nebo náboženské společnosti, kdy osoby tvořící přípravný výbor musí být starší osmnácti let. Zákonem je stanovena povinnost doložit podpisy 300 zletilých občanů ČR nebo cizinců s trvalým pobytem v České republice, kteří se ke společnosti hlásí. K návrhu na registraci se přikládá základní dokument, který obsahuje:

- Název a sídlo
- Orgány a způsob jejich ustavování
- způsob ustanovování osob vykonávajících duchovenskou činnost a jejich odvolávání
- základní články víry
- zásady hospodaření, včetně způsobu určení likvidátora pro případ majetkového vypořádání při zániku církve nebo náboženské společnosti
- způsob schvalování základního dokumentu a jeho změn
- útvary, které mají právní subjektivitu a v jakém rozsahu a kdo je oprávněn jejich jménem jednat²¹

Zákon říká, že výkon činností nesmí být v rozporu s ústavou, nesmí ohrožovat bezpečnost občanů a veřejný pořádek, zdraví a mravnost nebo práva a svobody druhých, nezávislost a

²⁰http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_cirkvi_a_nabozenskych_spolecnosti_v_Cesku , 1.4.2012

²¹ Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností

územní celistvost státu. Církev a náboženské společnosti jsou právnické osoby a mohou zakládat svazy a být zřizovateli právnických osob. Na základě tohoto práva církev a náboženské společnosti zakládají církevní právnické osoby, školy, nemocnice, sociální a charitativní zařízení apod.²²

Zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, ve znění pozdějších předpisů říká, že církev a náboženské společnosti mohou získat dotace ze státního rozpočtu, z rozpočtu obcí nebo krajů. Nárok na příspěvek z veřejného rozpočtu mají pouze společnosti registrované podle zákona č. 3/2002 Sb., a jen pokud s dotací souhlasí.

Církev a náboženská společnost zaniká zrušením registrace v seznamu církví a náboženských společností na Ministerstvu kultury, a to likvidací i bez likvidace.

Církev a náboženské společnosti jsou důležité, protože vyplňují mezeru, která vzniká díky tržnímu hospodářství v naší společnosti a často je opomíjena tzv. láska k bližnímu a charita, kterou církev a náboženské společnosti poskytují potřebným.

5 Financování neziskových organizací

Pro neziskové organizace je důležité zachovat si nezávislost na státu, aby mohly svoji činnost vykonávat podle skutečných potřeb. Jestliže hovoříme o finančních zdrojích, musíme si uvědomit, že sem patří i práce členů nebo zaměstnanců organizací. Metoda získávání prostředků, hledání zdrojů financování se nazývá **fundraising**, a ta se stává součástí práce každé neziskové organizace.

Po roce 1989 došlo k velkému rozvoji neziskového sektoru a muselo být řešeno i jejich financování. Velká podpora byla i ze strany zahraničních nadací a programů, aby pomohly demokracii u nás. Přibližně třetinu prostředků spotřebovaných organizacemi tvořily dotace z fondů a veřejných rozpočtů. Ze srovnávacího výzkumu John Hopkins University v roce 1995²³ vyplynulo, že vlastní zdroje organizací (příjmy z příspěvků a činnosti) se na celkových příjmech podílely 35,1 %, dotace z veřejných rozpočtů a fondů tvořily 33,5 % celkových příjmů a příjmy z nestátního sektoru (od nadací, dary fyzických a právnických

---

²² Škrabelová, S. a kol. Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 28 - 29

²³ Lester M. Salomon, Helmut K. Anheier a spol. Nástup neziskového sektoru. Praha: AGNES, 1999, str. 15

osob, výnosy z veřejných sbírek apod.) se podílely 31,4%. V současné době se zvýšil podíl nestátních dárců a výnosů z vlastní výdělečné činnosti, podíl státních dotací je podobný.

Zdroje financování můžeme rozdělit do následujících skupin

- a) systém veřejného financování
- b) finance z neveřejných zdrojů, kam řadíme:
  - podnikatelská sféra
  - příjmy z vlastní činnosti
  - nadace
  - členské příspěvky
  - daňová a poplatková zvýhodnění
  - individuální dárci
  - část příjmů z loterií a her²⁴

5.1 Systém veřejného financování neziskových organizací

5.1.1 Státní dotace

Systém veřejného financování je centralizovaný, menší část prostředků plyne do sektoru prostřednictvím regionálních orgánů (obce a fondy ustanovené státní správou a samosprávou), zbytek je přidělován orgány sídlícími v Praze (ministerstva). Ministerstva mají své grantové systémy, jednou za rok vyhlašují soutěž pro nestátní neziskové organizace, kde se organizace mohou ucházet o dotace. Mezi zákonné předpisy, které upravují poskytování dotací patří:

- zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech republiky, který upravuje poskytování dotací podle § 5 odst. 2 rozpočtových pravidel
- zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů

---

²⁴ Škrabelová, S. a kol. Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 37

- usnesení vlády č. 114/2001 o poskytování dotací ze státního rozpočtu ČR nestátním neziskovým organizacím
- interní předpisy jednotlivých ministerstev

Vláda pravidelně zveřejňuje „Informace o poskytování státních dotací“. Byl schválen jednotný formulář pro organizace, které se uchází o dotace, kde se uvádí údaje o organizaci, o projektech, i o celkovém rozpočtu projektu, na který je dotace žádána.

Největší procento, asi 50 %, z celkového objemu státních dotací rozděljuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dotace uděluje organizacím, které se zabývají mimoškolním vzděláváním, volným časem dětí a mládeže, sportem a národnostními menšinami.

Druhým největším poskytovatelem dotací je Ministerstvo práce sociálních věcí, které přiděluje asi 23,5 % objemu dotací. Dotace poskytuje prostřednictvím odboru sociálních služeb, kdy přispívá hlavně na zdravotní a sociální oblast.

Ministerstvo zdravotnictví rozděljuje asi 13,2 % státních dotací. Podpora jde hlavně zdravotně postiženým občanům. Ostatní ministerstva nemají tak významný podíl celkového objemu dotací.

Z přehledu dotací vyplývá, že stát podporuje nejvíce sport, následuje péče o zdraví a pak sociální oblast. Otázkou je, jestli by větší podpora neměla být věnována péči o zdraví.

Největším problémem u udělovaných dotací je velká časová prodleva mezi poskytnutím dotace a připsáním na účet. Organizace tedy musí svoji činnost na začátku projektu financovat z vlastních zdrojů a na konci účetního období musí vymýšlet dodatečné činnosti, aby nemusela vrátit finance zpět do státního rozpočtu. Dalším problémem je, že dotace jsou poskytovány na jeden rok a při projektech dlouhodobějšího charakteru je třeba žádat znovu.

Zásada pro poskytování dotací doporučuje formu veřejné soutěže, ale zákon umožňuje i rozdělování prostředků dle úvahy úředníků. Neméně významným problémem je to, že organizace mnohdy zajišťují podobný druh služeb, ale dostávají rozdílné příspěvky. Jo to dáno tím, že organizace, které zřizuje stát, dostávají přiděleno více z veřejných rozpočtů.

5.1.2 Nadační investiční fond (NIF)

Nadační investiční fond vznikl v roce 1991 na základě zákona ČNR č. 171/1991 Sb. pro účely podpory nadací, ale bylo ještě nutno upřesnit legislativu týkající se nadací. Vláda vyčlenila 1% z akcií z druhé vlny kupónové privatizace jako majetek tohoto fondu. O nadačním investičním fondu se vedly dlouhé diskuze a až v roce 1996, kdy Rada vlády pro nadace připravila návrh, ve kterém upřesnila rozdělení příspěvků pro nadace. 2001 Část prostředků nadačního investičního fondu bylo rozděleno až v roce 1999 mezi 38 nadací. V roce 2001 proběhla II. etapa rozdělení prostředků z NIF. Poslanecká sněmovna schválila přidělení příspěvků 64 nadacím. V roce 2005 byly činnosti spojené s NIF převedeny na Ministerstvo financí ČR.

Příspěvky z NIF znamenaly výrazné posílení stability českých nadací.²⁵

5.2 Financování z neveřejných zdrojů

5.2.1 Nadace tuzemské i zahraniční

Nadace jsou sdružením, jejichž cílem není přímá péče o klienty, ale jsou hlavně finančním zdrojem pro veřejně prospěšné aktivity. Domácí nadace se podílejí na financování neziskového sektoru 4 procenty a bohužel nemají dost prostředků pro financování neziskové sféry. Neziskový sektor podporují i zahraniční nadace, kam je možno požádat si o grant. Mezi nejznámější zahraniční nadace patří Open Society Fund nebo nadace Via. Mezi naše známé nadace patří např. Nadace Terezy Maxové, Kapka naděje a mnoho dalších.²⁶

Dalším zdrojem financování sektoru je možné získat od zahraničních vlád. Významný zdroj pomoci je program PHARE, který spadá pod Evropskou Unii. Zde se získávají dotace na základě výběrových řízení. V této oblasti se využívají i programy Evropských společenství – např. programy Sokrates a Leonardo a různé strukturální fondy.²⁷

5.2.2 Podnikatelská sféra

V této oblasti musíme odlišit dárcovství a sponzorování.

²⁵ <http://www.donorsforum.cz/nadace-a-fondy/nadacni-investicni-fond.html>, 4.4.2012

²⁶ Škrabelová, S. a kol. Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 45

²⁷ www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/nezisk_organizace.html, 3.4.2012

V případě malých firem a nestátních podnikatelů je vše většinou založeno na osobním jednání. Je doporučeno nežádat pouze o peníze, pro většinu z nich je jednodušší poskytnout bezúplatně své služby (např. pronájem prostor, kopírování materiálů) nebo výrobky jako například nábytek, kancelářské potřeby apod.

Při sponzorování očekává ten, kdo je poskytovatelem finančních prostředků, nějakou protihodnotu – dobrou reklamu pro image své firmy. Sponzorství si mohou jednotlivé společnosti vykazovat jako nákladovou položku, ale nemohou částku, kterou poskytl, odečíst od daňového základu. Oproti tomu dárcovství nabízí možnost snížení základu daně z příjmů o hodnotu tohoto datu, maximálně však 10% daňového základu.

Většinou firmy všeobecně rády podporují projekty, které jakkoli souvisejí s jejich produktem, nebo se uskutečňují v oblasti, kde tyto firmy působí. Nejpopulárnější oblastí bývá sport, kulturní a společenské akce, nebo projekty z oblasti ekologie.

5.2.3 Individuální dárcovství

Je pro neziskové organizace velmi zajímavou formou získávání finančních prostředků. Dárcem se vlastně většinou stane dobrovolník, člen organizace, nebo člověk nějakým způsobem zainteresovaný na sponzorované věci. Z příležitostných dárců se většinou časem stávají dárci stálí, kteří na konci svého života zahrnou organizaci mezi dědice svého jmění. Mezi ovlivňující faktory rozhodnutí dárce, zda darovat, či ne, patří důvěryhodnost organizace a možnost zkontrolovat, jak byl dar využit, či vědomí, že ještě existuje několik lidí zapálených pro stejnou věc a ti také přispívají.²⁸

Nejnovější formou individuálního dárcovství se stala DMS – to znamená dárcovská SMS. Tento způsob darování je jednoduchý, rychlý a je do něho zapojena i mladší generace, čímž je vytvářeno prostředí k filantropickému chování.

5.2.3.1 Daňové zvýhodnění dárců v České republice

- fyzické osoby (podle § 15 odst. 5 zákona o dani z příjmů)

---

²⁸ Přednáška Ing. Marie Hladké – téma: Filantropie

Od základu daně mohou fyzické osoby odečíst hodnotu darů, pokud úhrnná hodnota darů ve zdaňovacím období přesáhne 2 % ze základu daně anebo činí alespoň 1000,- Kč. V úhrnu lze odečíst nejvýše 10 % ze základu daně.

- právnické osoby (dle § 20 odst. 8 zákona o dani z příjmu)

Od základu daně mohou právnické osoby odečíst hodnotu darů, pokud hodnota daru činí alespoň 2000,- Kč. V úhrnu lze odečíst nejvýše 5 % z již sníženého základu daně. Tento odpočet nemohou uplatnit poplatníci, kteří nejsou založeni nebo zřízení za účelem podnikání.

5.2.3.2 Fórum dárců

Fórum dárců je jediné celorepublikové sdružení zastřešující dárce v České republice. Sdružení existuje již 14 let. Při fóru dárců se vyprofilovala Asociace nadací, Asociace nadačních fondů a Asociace firemních nadací a fondů.

Mezi projekty fóra dárců patří i DMS – dárcovská sms, jejímž prostřednictvím přispěli dárce po dobu šesti let fungování této služby již více než 250 milionů korun.

Fórum dárců je jedním ze zakládajících členů platformy pro odpovědné dárcovství Byznys pro společnost. Platforma rozvíjí společenskou odpovědnost firem a jejich roli ve společnosti. Fórum dárců se také aktivně účastní legislativních procesů směřujících k prosazování zlepšení podmínek dárcovství a rozvoje veřejně prospěšných aktivit.²⁹

5.2.4 Příjmy z vlastních zdrojů

Do této oblasti zdrojů patří příjmy z hlavní neziskové činnosti a vedlejší hospodářské činnosti, členské příspěvky a loterie a spotřebitelské hry.

U hlavní činnosti jde převážně o prodej vlastních výrobků, např. chráněné dílny atd. U vedlejší činnosti mají neziskové organizace možnost získat prostředky pro svůj provoz, což je chápáno jako možnost udržet si nezávislost, na druhé straně panuje obava, aby je tato činnost neodváděla od hlavních cílů organizace. Platí zde povinnost vést účetnictví ziskové činnosti odděleně od činností neziskových.

---

²⁹ www.donorsforum.cz, 4.4.2012

Členské příspěvky jsou možné jen u organizací s vlastní členskou základnou a to je možné jen u občanských sdružení. Výhodou těchto příspěvků je pravidelnost.

5.2.5 Loterie a spotřebitelské hry

Loterie a spotřebitelské hry jsou upraveny v zákoně č. 202/1990 Sb. O loteriích a jiných podobných hrách. Zákon říká, že stanovené procento z výtěžku musí být použito na veřejně prospěšné účely, které jsou uvedeny v povolení loterie. Největší podporu z loterií a spotřebitelských her má sportovní sféra, podpora charitativních akcí takovým způsobem není příliš častá.³⁰

Reklama je finančně náročná metoda získávání zdrojů, stejně tak benefiční akce. Tato je navíc i velmi náročná na organizaci. Není nikde zaručeno, že prostředky vložené do těchto metod se navrátí a navíc ještě zhodnotí. Úspěch v této oblasti závisí také na tom, čemu se daná nezisková organizace věnuje a je-li tato oblast pro veřejnost dost atraktivní a v okolí probouzí pocit nutnosti pomoci.

5.2.5.1 Nepřímý způsob financování

Daňové úlevy reprezentují nepřímý způsob financování neziskových organizace. Neziskové organizace mají pět typů příjmů:

- Příjmy, které jsou předmětem daně za určitých podmínek
- Příjmy, které nejsou předmětem daně
- Příjmy, které sice jsou předmětem daně, ale jsou od daně osvobozeny
- Příjmy z hlavní činnosti
- Příjmy, které jsou předmětem daně – příjmy z reklam

Do příjmů, které nejsou předmětem daně, řadíme dotace a dary nemovitých a movitých věcí získaných darováním nebo zděděním. Příjmy z členských příspěvků, loterií a her, z kostelních sbírek, výnosy z nadačního jmění jsou například příjmem osvobozených od daně.

---

³⁰ Škrabelová, S. a kol. Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 49

Existují tři hlavní důvody, proč stát poskytuje daňové výhody neziskovým organizacím a to jsou:

- neziskové organizace šetří státu výdaje, které by jinak musel poskytovat sám
- poskytování výhod státem je společensky efektivní, protože představují přínos pro společnost
- poskytování výhod je nutné, aby neziskový sektor mohl prosperovat v tržní ekonomice.

5.3 Zákon o dobrovolnické službě

Důležitým počinem pro neziskový sektor bylo schválení zákona č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a změně některých zákonů. Šlo o první zákonnou úpravu v této právní oblasti, která nebyla nijak historicky podložena. Dobrovolnost je jedním z nejdůležitějších rysů neziskového sektoru a proto mělo schválení zákona velký význam. Zákon upravuje dobrovolnou službu jen obecně a spíše vymezuje podmínky, za kterých stát poskytuje podporu. (§1 odst. 1).

5.3.1 Vymezení pojmu dobrovolnická činnost

Dobrovolnická činnost je taková, při které dobrovolník pomáhá

- a) nezaměstnaným, sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům a ostatním potřebným osobám
- b) při ekologických, přírodních a jiných katastrofách, v péči o životní prostředí, při pořádání sbírek apod.
- c) v rámci rozvojových programů jak mezinárodních tak místních. (§2 odst. 1–3 z. č. 198/2002 Sb.)

Pomoc může být jak krátkodobá, tak dlouhodobá na základě smlouvy. Dobrovolníkovi za výkon služby nenáleží odměna. (§5 odst. 4. z. č. 198/2002 Sb.) Pokud je dobrovolník mladší 18ti let, musí mít souhlas zákonného zástupce. (§4 odst.4 z. č. 198/2002 Sb.)

V příloze číslo 2 bych chtěla ukázat podíl dobrovolnické činnosti v neziskovém sektoru ³¹. Z grafu vyplývá, že nejvíce dobrovolníků je zapojeno ve veřejném sektoru.

---

³¹ Lester M. Salomon, Helmut K. Anheier a spol. Nástup neziskového sektoru. Praha: AGNES, 1999, str. 20

5.3.2 Finanční podpora státu dobrovolnické činnosti

Stát může poskytnout dotaci ze státního rozpočtu prostřednictvím ministerstva vnitra na úhradu důchodového pojistného, pojistného z odpovědnosti za škodu, dále na částečnou úhradu nákladů spojených s evidencí, přípravou a získáváním dobrovolníků. Dále v novele zákona o zaměstnanosti stojí, že dobrovolnost je rovna zaměstnání při hmotném zabezpečení v nezaměstnanosti. Dle novely zákona o veřejném zdravotním pojištění stát hradí těmto osobám nemocenské pojištění. Pro účely důchodového pojištění stát též započítává dobu dobrovolnické služby. V neposlední řadě stát osvobozuje příjmy vzniklé v souvislosti s dobrovolnickou službou od daně z příjmu.³²

6 Reforma veřejné správy a neziskové organizace

Neziskový sektor má v českých zemích dlouhou a bohatou tradici. Nejrůznější nadace a spolky měly významný vliv na formování národního uvědomění v 19. století a působily i jako významný prvek při liberalizaci státní moci.

Tradice českého spolkového života byla přerušena na dlouhá léta dvěma po sobě jdoucími totalitními režimy, přičemž zvláště období let 1948 až 1989 bylo pro neziskový sektor skutečně špatnou dobou. Nadace byly likvidovány a jejich majetek konfiskován, činnost spolků a sdružení potlačována nebo převáděna pod křídla Národní fronty.

Rok 1989 byl přelomový pro neziskové organizace. Prakticky ihned začaly vznikat stovky neziskových organizací a už v roce 1990 bylo registrováno 2500 občanských sdružení.

Legislativa neziskového sektoru se po roce 1989 vyvíjela postupně, přičemž jako první vznikla zákonná úprava činnosti občanských sdružení (zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů), jejímž smyslem bylo především co nejrychleji umožnit realizaci práva občanů na sdružování. V průběhu 90. let následovaly další právní normy, které upravily činnost obecně prospěšných společností, nadací, nadačních fondů a církevních zařízení.

Postoj státu k občanským iniciativám procházel po listopadové revoluci rovněž dynamickým vývojem. Po počátečním období všeobecné euforie se v oblasti definování významu a role občanské společnosti od poloviny 90. let už zřetelně projevovaly dva hlavní

---

³² Škrabelová, S. a kol. Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 30-32

názorové proudy, kdy proti sobě stáli na jedné straně zastánci širokého pojetí občanské společnosti a na straně druhé příznivci ekonomického liberalismu a demokracie. Tento koncepční a politický spor poznamenával i postoj státu k občanským iniciativám a vzájemné vztahy v tomto období nabývaly mnohdy značně konfrontační podoby.

Koncem 90. let došlo ke zlepšení atmosféry a s občanskými aktivitami bylo častěji jednáno. Nevládní organizace velmi pomohly při povodních na Moravě, což mělo také velký vliv na jejich lepší přijetí. Neziskový sektor za posledních patnáct let ušel kus cesty a občané i stát ho vnímají stále příznivěji.³³

6.1 Etapy vývoje neziskového sektoru

1990 – 1992

Nastává období velkých společenských změn, byly zrušeny kraje a z okresních národních výborů se staly okresní úřady v čele s přednostou, na které byly postupně přeneseny pravomoci, a to ze zrušených krajských národních výborů, dílem ze státu a část nově vytvořených. Dochází k prvním právním úpravám neziskového sektoru (zákon o sdružování) a založení Nadačního investičního fondu. Politika státu začíná vytvářet podmínky pro rozvoj neziskového sektoru. V této době docházelo také k významné podpoře zahraničních dárců, kteří chtěli podpořit rozvoj demokratického státu. Vzniká Rada pro nadace, která se stává poradním orgánem vlády pro otázky neziskového sektoru.

1993 – 1996

Stát formuje svůj vztah k neziskovému sektoru, probíhá debata o rozdělení Nadačního investičního fondu, připravuje se nový zákon o nadacích. Představy o neziskovém sektoru ovlivňují dva vůdčí politici (Václav Klaus a Václav Havel) svojí debatou o občanské společnosti. Státní politika zaostává za vývojem neziskového sektoru.

1997 – 2001

Byl přijat nový zákon o nadacích, proběhla příprava nových zákonů o dotacích pro jednotlivá ministerstva. Dochází k obnovení činnosti Rady vlády pro nestátní neziskové organizace a k rozdělení prvních finančních prostředků z Nadačního investičního fondu.

---

³³ <http://www.rozvojovka.cz/neziskovy-sektor-a-rozvojova-spoluprace>, 4.4.2012

1997 – dnes

V rámci reformy veřejné správy vznikly kraje, které začaly ovlivňovat politiku vůči neziskovým organizacím v regionu. ČR se stala členem Evropské unie a organizace mohou navazovat partnerství a využívat fondy EU.³⁴

6.2 Zákony doprovázející reformu veřejné správy mající vztah k neziskovým organizacím

Nejvýznamnějšími zákony, které ovlivnily vývoj neziskového sektoru patří: Zákon o obcích, zákon o krajích, zákon o okresních úřadech, zákon o rozpočtových pravidlech, zákon o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů a zákon o majetku České republiky.

6.2.1 Zákon č. 250 /2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů

Zákon věnuje pozornost organizacím samosprávných celků a říká, že územní samosprávný celek může k zabezpečení plnění svých úkolů a k plnění veřejně prospěšných činností zřizovat:

- Příspěvkové organizace jako právnické osoby
- Zařízení vlastní organizační složky bez právní subjektivity
- Obecně prospěšné společnosti podle zvláštního zákona
- Obchodní společnosti, a to akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným.

Zákon říká, že organizační složky a příspěvkové organizace zřizuje územní samosprávný celek pro takové veřejně prospěšné činnosti, které jsou neziskové.

Organizační složka vzniká rozhodnutím zastupitelstva územního samosprávného celku a nahrazuje činnosti původních rozpočtových organizací. Organizační složka není samostatnou právnickou osobou, všichni její zaměstnanci jsou zaměstnanci obce nebo kraje. Není účetní jednotkou a všechny příjmy a výdaje jsou obsaženy v rozpočtu zřizovatele.

---

³⁴ <http://www.czech.cz/cz/Podnikani/Ekonomicka-fakta/Neziskovy-sektor>, 4.4.2012

Příspěvková organizace vzniká a zaniká rozhodnutím zastupitelstva územního samosprávného celku. Organizace je samostatnou právnickou osobou a účetní jednotkou. Zákon stanovuje zřizovateli kontrolovat hospodaření příspěvkové organizace a podat návrh na zápis do obchodního rejstříku. Příspěvková organizace je samostatnou právnickou osobou, ale samostatnost smí projevovat v rámci parametrů, které jsou stanovené ve zřizovací listině.

Jsou stanoveny také zásady v oblasti hospodaření, kam patří:

- Zisk z doplňkové činnosti může příspěvková organizace použít jen ve prospěch hlavní činnosti,
- Zřizovatel může v neprospěch příspěvkové organizace změnit rozpočet jen za závažných důvodů,
- Pořizovat věci na splátky může organizace jen se souhlasem zřizovatele,
- Příspěvková organizace nesmí poskytovat dary jiným subjektům.

6.2.2 zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích

Tyto zákony zásadně změnil postavení orgánů veřejné správy na úrovni státu. Ze zákona se změnil veškeré rozpočtové organizace těchto orgánů na organizační složky státu nebo územní samosprávných celků, a to bez právní subjektivity. Rozpočet organizační složky státu zahrnuje pouze příjmy a výdaje související s činnostmi vymezenými ve zřizovací listině. Organizační složka státu hospodář kromě zdrojů ze státního rozpočtu s mimorozpočtovými zdroji, kterými jsou prostředky organizační složky státu (rezervní fond, FKSP), zisk získaný hospodářskou činností vykonávanou na základě zvláštního zákona, dary a prostředky poskytnuté ze zahraničí. Kromě organizačních složek státu mohou orgány veřejné správy na úrovni státu zřizovat také příspěvkové organizace.

Z těchto zákonů vyplývá, že do konce roku 2002 byly všechny příspěvkové organizace zřizované okresními úřady buď zrušeny, nebo převedeny na organizační složky státu, nebo předány územním samosprávám.³⁵

---

³⁵ Škrabelová, S. a kol. Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 56-58

6.2.3 Výsledky transformace původních rozpočtových a příspěvkových organizací

Z výše uvedených zákonů vyplývá, že se původní rozpočtové organizace zřizované obcí či státem staly organizační složkou obce, územně samosprávného celku či státu nebo se přeměnily na příspěvkovou organizace obce či územně samosprávného celku, obecně prospěšnou společnost, obchodní společnost (a.s. nebo s.r.o.), nebo zanikly. Hospodaření složek je vázáno na rozpočet zřizovatele, možnost vedlejších příjmů je vyloučena. Reforma umožnila organizacím fungovat ve formě obecně prospěšných společností. Nejvíce je rozšířená forma příspěvkové organizace, která má ze zákona nárok na příspěvek od svého zřizovatele na hlavní činnost, ale může vyvíjet i doplňkovou činnost, vymezenou ve zřizovací listině.

Příkladem zdařilé transformace příspěvkových organizací Ministerstva školství jsou vysoké školy, které jsou v současnosti specifickými nestátními organizacemi zřizovanými zvláštním zákonem. Stát v něm vymezuje účel činnosti, který je jednou z funkcí státu, to zajištění vzdělání.³⁶

6.3 Neziskový sektor jako významná hospodářská síla

Neziskový sektor představuje kromě svojí sociální a politické důležitosti ,podle průzkumů Johns Hopkins Univerzity, velkou hospodářskou sílu. Neziskový sektor má významný podíl na zaměstnanosti a investicích ve společnosti. V příloze č. 3 bych chtěla ukázat podíl zaměstnanosti neziskového sektoru v porovnání s největšími soukromými společnostmi ve 22 zemích zkoumaných univerzitou Johns Hopkins.³⁷ Z grafu jednoznačně vyplývá, že zaměstnanost v neziskovém sektoru zkoumaných zemí převyšuje počet zaměstnanců v soukromém sektoru, a to v každé zemi v poměru 6 : 1 . Důležitý je i přehled podílu neziskového sektoru na celkové zaměstnanosti v jednotlivých zemích. (viz příloha č. 4)³⁸ (Z grafu jasně vyplývá, že v České republice je podíl zaměstnanosti v neziskovém sektoru na celkové zaměstnanosti poměrně nízký.

---

³⁶ Škrabelová, S. a kol. Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002, str. 58

³⁷ Lester M. Salomon, Helmut K. Anheier a spol. Nástup neziskového sektoru. Praha: AGNES ,1999, str. 18

³⁸ Lester M. Salomon, Helmut K. Anheier a spol. Nástup neziskového sektoru. Praha: AGNES ,1999, str. 24

6.4 Problémy neziskového sektoru

Podle průzkumu, které prováděl Institut sociologických studií, FSV,UK z roku 1998, (viz příloha č. 5) prohlásilo 29,8 % neziskových organizací za vážný problém nedostatek příspěvků od soukromých osob. Na druhém místě se ocitl problém nedostatku státní finanční podpory (27,2%) a morální podpora ze strany vlády (22,2 %). Za vážný problém považují organizace nedostatek jasných právních předpisů a nedostatečné daňové zvýhodnění příspěvkatelů. Na dalších místech se umístila nekonceptnost vládní politiky a omezení při obhajobě práv občanů.³⁹

Lék na současný stav vidí představitelé neziskových organizací především v decentralizaci, tj. přechodu financování organizací přes regiony a obce. Financování by bylo podle jejich názoru poté průhlednější. Důležité je také požadavek změny státních dotací na systém zakázek. Pojem dotace je vnímán představiteli neziskového sektoru jako symbol nerovnosti vztahů mezi státem a neziskovými organizacemi.

Také státnímu systému podpory neziskového sektoru je vyčítáno, že je založen na principu centrálního, plošného rozdělování. Představitelům státu je vyčítáno, že nevytvořili koncepci rozvoje v nových tržních podmínkách, a že státní peníze jsou přidělovány ministerstvům podle zastaralého klíče. Ministerstva nemají dostatečné informace ke správnému přerozdělování financí.

Nedostatek jasných právních předpisů představitelé neziskových organizací hodnotí jako vážný nebo spíše vážný. Vymezení obsahové náplně činnosti nadací, obecně prospěšných společností a občanských sdružení se v mnohém překrývalo, takže nadace mohly dělat to, co občanská sdružení a naopak. Z pohledu vládních politických stran byl za prioritní považován problém zneužití pravidel fungování organizací k nekalým účelům. Ke zlepšení došlo přijetím zákona o nadacích (leden 1998).

I neziskové organizace mají své chyby. Jednou z nejčastějších chyb sektoru je příliš obecné definování konkrétního poslání organizace. Určení poslání musí být jednoduché a srozumitelné všem. Příkladem matoucí definice poslání neziskových organizací jsou vysoké školy. Snaží se dělat mnoho věcí najednou a výsledek bývá často neuspokojivý. Proto zájemci

---

³⁹ Frič, P., Goulli, R. a kol. Neziskový sektor v České republice: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu John Hopkins University. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001, str. 87

o vysokoškolské studium často více vyhledávají univerzity a vysoké školy, jejichž poslání je specifické a jasné. Pro úspěšné naplňování poslání každé neziskové organizace je třeba splnit tři nezbytné předpoklady: vyhledat vhodné příležitosti, prokázat příslušnou kompetenci a bezvýhradně se angažovat.⁴⁰

Zdanění neziskových organizací je velmi složité, hlavně z hlediska praktického provedení. Není možné, aby neziskové organizace byly z povinnosti platit daň úplně vyňaty z důvodu, že mohou vykonávat vedlejší ziskové činnosti. Pokud by z povinnosti byly vyňaty, jejich cena za služby by byla nižší, a to by odporovalo nerovným podmínkám na trhu. Ze získaných poznatků víme⁴¹, že řada organizací zastává názor, že vše je činnost hlavní, a to činnost nezisková. Nabízí se proto otázka, zda by nešlo nějakým způsobem zjednodušit daňovou povinnost neziskového sektoru.

6.5 Možné zneužití daňových odpočtů v neziskovém sektoru

V současné době dochází k situacím v daňovém řízení, kdy daňový subjekt postupuje přesně podle textu zákona, ale jeho postup je následně zpochybněn správcem daně s tím, že zákon byl dodržen, ale došlo k jeho zneužití. Situace vzniká v souvislosti s občanskými sdruženími, které mají možnost odpočtu daru od základu daně v souladu s § 15, odst. 1 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Dle tohoto zákona je možné odečíst od základu daně dary, které jsou poskytovány subjektům na stanovené účely. Většina darů je odečitatelná tehdy, pokud jsou poskytnuty právnickým osobám. V praxi dochází k situacím, kdy si skupina poplatníků založí občanské sdružení, kterému jsou poskytovány daňově odečitatelné dary, s úmyslem zneužití odpočtu daně.

Příkladem je občanské sdružení "Klub voda - země - vzduch". Členy tohoto sdružení byl pan B., jeho manželka, jejich tři děti a synovec pana B. Tito příbuzní poskytovali občanskému sdružení dary, které si odečítali od základu daně a sdružení potom z těchto prostředků financovalo sportovní vybavení, náhrady cestovních výdajů na cesty a hory, na zimní tábor, školné atd.

Členové sdružení poskytovali dary sami sobě a financovali své osobní potřeby. Finanční úřad takovýto postup zpochybnil a uplatněné odpočty doměřil včetně sankcí.

⁴⁰ Duben, R. Neziskový sektor v ekonomice a společnosti. Codex Bohemia, 1996, str. 129

⁴¹ Růžičková, R. Neziskové organizace: vznik, účetnictví, daně. ANAG, 2004, str.191

Daňové subjekty podaly kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu ČR. Protože žalujících i kasačních stížností bylo více, rozhodovaly o nich různé senáty NSS, a to ve dvou rozsudcích. Oba vyzněly v neprospěch daňových subjektů, každý však s jiným zdůvodněním.

Prvním souvisejícím rozsudkem je rozsudek ze dne 19. 1. 2006, **sp. zn. 7 Afs 115/2004-47**. Z odůvodnění bych chtěla odcitovat:

" Z předchozího soudního i správního řízení jednoznačně vyplynulo, že účelem existence Klubu bylo obcházení daňových zákonů, konkrétně zákona o daních z příjmů tak, aby došlo ke snížení daňového základu stěžovatelky, respektive k odečtení výdajů, které u běžného poplatníka nejsou schopny snížit daňový základ, tedy výdajů na osobní potřebu stěžovatelky, členů její rodiny a příbuzenstva, které by tato jinak musela, jak správně uvádí správní orgán, hradit z rodinného rozpočtu, bez možnosti uplatnit daňový odpočet."

Druhým rozsudkem, který se kauzou zabýval je rozsudek ze dne 10. 11. 2005, **sp. zn. 1 Afs 107/200448**. Z tohoto případu bych chtěla citovat :

" Nejvyšší správní soud považuje za hrubě odporující principu rozumného uspořádání společenských vztahů, pokud žalobce spolu s ostatními rodinnými příslušníky, svým švagrem a synovcem využívali (či spíše zneužívali) spolku K. v. - z. - v., jehož vůli v právním smyslu podle stanov zároveň vytvářeli, k financování shora uvedených sportovních, kulturních a vzdělávacích aktivit svých dětí, a to za účelem, aby si mohl žalobce hodnotu daru poskytnutého spolku odečíst od základu daně a tak snížit svou výslednou daňovou povinnost. Tyto dary přitom byly jedinými zdroji financování uvedených aktivit. Nemůže být pochybnosti o tom, že uvedený postup byl zvolen jediné proto, aby žalobce mohl snížit svůj základ daně; jinak by totiž financování aktivit svých dětí, které jinak tvoří obsah vyživovací povinnosti rodiče k dítěti, žalobce uskutečňoval přímo a nikoliv prostřednictvím spolku. Právě tento znak, tedy že žalobce spolek využíval jako prostředníka k financování nejrůznějších aktivit svých dětí (aby následně mohl hodnotu daru odečíst od základu daně), je sám o sobě evidentně neracionální; rozumnému uspořádání společenských vztahů by naopak odpovídalo, pokud by žalobce sportovní, kulturní a vzdělávací aktivity hradil svým dětem přímo."

Daňové subjekty se dále obrátily až k Ústavnímu soudu ČR, který o stížnosti rozhodl usnesením sp. zn. III. ÚS. 374/06, ze dne 31.10.2007, a to tak, že ústavní stížnost zamítá. Jednou ze základních myšlenek ústavního soudu v usnesení je názor, že :

"Vycházejí ze zákona o daních z příjmů, platí obecně, že finanční prostředky, které daňoví poplatníci (fyzické osoby) vynakládají na úhradu svých osobních potřeb a potřeb své rodiny, tedy na úhradu základních životních nákladů (na bydlení, ošacení, stravu apod.) a na úhradu nákladů vzniklých v souvislosti vzdělávacími, kulturními, sportovními činnostmi a jinými aktivitami, nejsou v českém daňovém systému hodnoceny jako výdaje, jež by mohly jakkoliv ovlivnit daňový základ poplatníka a tím i výši jeho daňové povinnosti."⁴² (citace názorů soudů čerpány z internetové stránky www.ucetnikavarna.cz z článku Ing. Zdeňka Morávka)

Toto usnesení ústavního soudu je velmi důležité, protože v poslední době se objevuje trend financování soukromých aktivit prostřednictvím občanských sdružení či jiných neziskových subjektů.

V následující kapitole bych chtěla uvést příklad kladný, a to Nadaci 700 let města Plzně.

6.6 Nadace 700 let města Plzně

Nadace 700 let města Plzně byla zřízena dne 14. ledna 1993 a je zaregistrována u Krajského soudu v Plzni. Nadace podporuje projekty, které směřují k rozvoji a rozvoji města Plzně. Cílem je vytvářet předpoklady pro další rozvoj, zlepšení vzhledu a pesřejší nabídky společenských, kulturních, sportovních a humanitárních aktivit. Nadace 700 let města Plzně je příjemcem příspěvku z Nadačního investičního fondu v I. a II. etapě a poskytuje nadační příspěvky z výnosů z tohoto příspěvku v souladu s obecně prospěšným cílem, k němuž byla zřízena, tj. k podpoře regionálně zaměřených aktivit. U Nadace 700 let města Plzně je možné žádat o příspěvek na pořádání kulturní, sportovní nebo humanitární akce. Příspěvky jsou poskytovány také na vydavatelské aktivity a obnovu památek. Příspěvky jsou určeny výhradně na podporu aktivit v Plzni.⁴³ Orgány nadace tvoří správní rada a dozorčí rada a zaměstnanci nadace.

Jednou ze základních činností Nadace 700 let města Plzně je poskytování finančních příspěvků žadatelům, kteří je mohou čerpat ze dvou zdrojů. V průběhu kalendářního roku jsou rozdělovány finance z darů a dotací. O jejich přidělení jednají odborné komise, které je v jednotlivých oblastech dále doporučují ke schválení správní radě nadace.

⁴²[http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d9304v12123-zneuziti-prava/?search_query=\\$issue=34178](http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d9304v12123-zneuziti-prava/?search_query=$issue=34178) 25.6.2012

⁴³<http://www.nadace700.cz/zadosti.htm> 25.6.2012

Druhou možností pak jsou v prvním pololetí daného roku jednorázově vyhlášené granty, rozdělující prostředky z úroků z příspěvku z NIF, jež nadace spravuje. O využití těchto zdrojů rozhoduje správní rada na základě grantových pravidel a vypsanych témat pro daný rok. Před konečným schválením jsou na každou žádost vyhotoveny odborné nezávislé posudky. O poskytnutých příspěvcích vždy informuje výroční zpráva.

Nejvíce prostředků bývá směřováno do oblasti kultury a stejně tak tomu bylo v roce 2011. Příspěvek byl poskytnut na 74 akcí, nepočítaje grantové projekty, v celkovém objemu 1.097.430,- Kč. Většinou byly podpořeny ryze plzeňské akce, ale finance směřovaly i k takovým, které přesahovaly nejen rámec regionu, ale mnohdy i celé republiky. V oblasti sportu nadace podpořila mimo granty 62 projektů, a to částkou 702.400,- Kč. Jednalo se o pestrou škálu sportovních akcí od menších turnajů až po mezinárodní podniky s velkou zahraniční účastí. Do humanitární oblasti směřovalo v roce 2011 celkem 52.857,- Kč a to, kromě jiného, na pomoc při organizaci putovního tábora pro vozíčkáře Festina Lente či příměstských táborů občanského sdružení Motýl. Novým projektem, na kterém se nadace finančně spolupodílela, byly tábory Akademie nadání, která pracuje s nadanými dětmi, a to nejen zdravými, ale také s těmi, které mají určitý zdravotní handicap. Další finance byly rozděleny v grantové oblasti. Od svého založení se nadace snaží pomáhat při obnově historických památek nejen v Plzni, ale i jejím blízkém okolí. Nadace pomohla díky sponzorským darům opravit sakristii kostela U Ježíška nebo přispět na restaurování dveří do sakristie kostela sv. Petra a Pavla v Liticích. Nadace poskytla na obnovu památek v roce 2011 50.000,- Kč. V grantovém řízení to bylo dalších 50.000,- Kč. Každoročně nadace finančně pomáhá i některým zajímavým regionálním vydavatelským aktivitám. Celkově bylo v této oblasti rozděleno 220.000,- Kč.

Z podpořených akcí jsou vždy jednou za rok odbornými komisemi a následně správní radou vybrány nejvýznamnější nebo nejzajímavější z kulturní a sportovní oblasti, a ty jsou oceněny na tradičním plese nadace. Za rok 2011 získal toto ocenění v kulturní oblasti projekt Festival „KYTARA 2011“. Ze sportovních akcí bylo vybráno Mistrovství světa ve florbalu škol. Nadace každoročně realizuje několik vlastních projektů, z nichž nejvýznamnějším z nich je tradiční Historický víkend. Vrcholem plzeňské společenské sezóny je ples nadace, na němž

jsou předávána ocenění nejúspěšnějším projektům uplynulého roku a poděkování nejvýznamnějším sponzorům nadace.⁴⁴

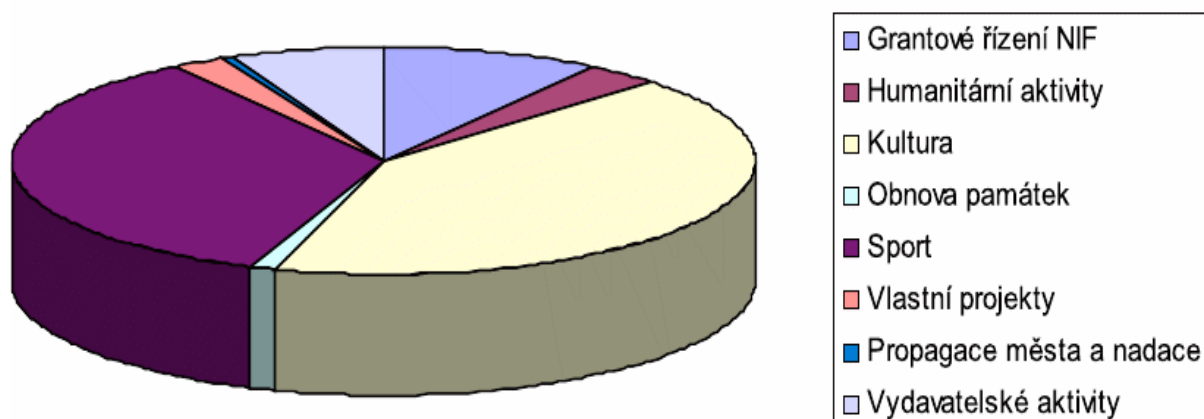
Pro příklad uvádím tabulku a graf podpořených projektů v jednotlivých oblastech.

V roce 2011 nadace podpořila nebo zrealizovala celkem 179 projektů

Oblast projektů	Počet projektů
Grantové řízení NIF	17
Humanitární aktivity	6
Kultura	74
Obnova památek	2
Sport	62
Vlastní projekty	4
Propagace města a nadace	1
Vydavatelské aktivity	12
CELKEM	179

45

Počty projektů podpořených v jednotlivých oblastech

46

⁴⁴ http://www.nadace700.cz/data/vyrocní-zpravy/vz_2011.pdf, 27.6.2012

⁴⁵ http://www.nadace700.cz/data/vyrocní-zpravy/vz_2011.pdf, 27.6.2012

⁴⁶ http://www.nadace700.cz/data/vyrocní-zpravy/vz_2011.pdf, 27.6.2012

7 Závěr

Mým záměrem v této práci bylo přiblížit fungování neziskového sektoru, jeho problémy a zároveň nezastupitelnost neziskového sektoru v současné společnosti. Neziskový sektor prošel dlouholetým vývojem, který byl pozastaven v době komunistického režimu. Velký boom v této oblasti nastal po roce 1989 a s ním přišly i velké problémy, jako například nedostatečná legislativa a problém financování organizací. Bylo zapotřebí přijmout nové zákony, a to např. zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a pod. Pro veřejný sektor byla velmi důležitá i reforma veřejné správy, která probíhá od roku 1989 dodnes.

V první části práce vysvětluji spíše obecné pojmy a historii, což je důležité pro orientování se v problematice neziskového sektoru.

Dle mého názoru je důležitá ta část práce, která popisuje financování veřejného sektoru. Z dostupných materiálů jsem dospěla k závěru, že stát by se měl více zaměřit na podporu tohoto sektoru, jak finančně, tak i morálně. Velký dík patří dobrovolníkům, kteří odvádějí velký kus práce zdarma a ve svém volném čase.

Na druhé straně by se měli nad sebou zamyslet ti, kteří zneužívají neziskový sektor ve svůj prospěch. Tato situace vzniká nejčastěji u občanských sdružení, kterým je umožňován daňový odpočet u darů, kdy dochází k jeho zneužívání. U těchto organizací má stát také největší zkušenosti z hlediska poskytování dotací ze státního rozpočtu. Bohužel se nejedná pouze o kladné zkušenosti, ale v mnoha případech jde o zkušenosti záporné, které pak vedou veřejnou správu k vyšší opatrnosti při výběru příjemců dotací. Právě z těchto záporných zkušeností vznikla celá řada omezení ve vládou schválených zásadách o poskytování dotací ze státního rozpočtu občanským sdružením.

Tematika neziskových organizací mě velmi zaujala. Tato problematika by si zasloužila v české společnosti více pozornosti, jelikož tyto organizace přispívají k rozvoji demokratické společnosti.

RESUME

The aim of this paper is to outline how the non-profit sector works, what its problems are and, at the same time, to show how irreplaceable it is in nowadays society. The non-profit sector had been developing for many years; its development, however, was stopped during the communist era. It experienced a big boom after 1989 that brought about big problems, too, for example insufficient legislation and the problem of organization financing. It was necessary to pass new laws, e.g. Act Nr. 83/1990 Col. on association of citizens, Act Nr. 227/1997 Col. on foundations and endowment funds etc. The reform of public administration, which has been running since 1989 up to now, has been very important for public sector.

The first part of this paper explains general terms and history, which is important for finding one's way in the area of the non-profit sector.

In my opinion, the most important part of this paper is the part on financing of the public sector. From the materials available I concluded that the state should focus more on supporting this sector, both financially and morally. Volunteers, who work in their leisure time for free, play an indispensable role here.

On the other hand, people who misuse the non-profit sector for their advantage, should think about what they are doing. This situation most often occurs in civic associations, where it is possible to deduct tax from donations and this is often misused. The state also has the most experience with these organizations, in terms of providing grants from the state budget. Unfortunately, this experience is not always positive. Negative experience makes the administration act more carefully when choosing candidates for grants. It is because of this negative experience that there has been a number of limitations on the government rules, which have been set to provide grants from the state budget to non-profit associations.

I have found the issue of non-profit organizations very interesting. This topic should deserve more attention in the Czech society, because these organizations contribute to the development of democratic society.

SOUPIS POUŽITÝCH PRAMENŮ

Seznam odborných publikací:

- Pavol Fryč, Rochdi Goulli a kol., Neziskový sektor v ČR: výsledky mezinárodního srovnávacího projektu John Hopkins University, EUROLEX BOHEMIA, Praha 2001
- Kolektiv autorů, Nevýdělečné organizace 2005: daně – právo, SEGMENT, 2005
- Růžena Růžičková, Neziskové organizace: vznik, účetnictví, daně, ANAG, 2004
- Jaroslav Rektořík a kol., Organizace neziskového sektoru: základy ekonomiky, teorie a řízení, EKOPRESS, s.r.o., 2001
- Rostislav Duben, Neziskový sektor v ekonomice a společnosti, CODEX BOHEMIA, 1996
- Simona Škrabelová a kol., Když se řekne nezisková organizace: příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí, Masarykova univerzita, Brno, prosinec 2002
- Martin Potůček, Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti, SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ, Praha, 1997
- Tomáš Dvořák, Obecně prospěšná společnost, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha, 2010
- Lester M. Salomon, Helmut K. Anheier a spol., Nástup neziskového sektoru, AGNES Praha 1999,
- Odpovědi na otázky: Neziskový sektor, Informační centrum nadací a jiných neziskových organizací, Praha, 1997

Právní předpisy:

- Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů
- Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech
- Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností

- Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech
- zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
- Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech
- Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů
- Zákon č. 250 /2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů
- Zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění účinném od 1.1.2012
- Listině základních práv a svobod

Přednáška Ing. Marie Hladké – téma: Filantropie

Internetové zdroje a jiné elektronické zdroje:

- http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_cirkvi_a_nabozenskych_spolocnosti_v_Cesku
- <http://www.donorsforum.cz/nadace-a-fondy/nadacni-investicni-fond.html>
- http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/nezisk_organizace.html
- <http://www.donorsforum.cz/>
- <http://www.rozvojovka.cz/neziskovy-sektor-a-rozvojova-spoluprace>
- <http://www.czech.cz/cz/Podnikani/Ekonomicka-fakta/Neziskovy-sektor>,
- [http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d9304v12123-zneuziti-prava/?search_query=\\$issue=34178](http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d9304v12123-zneuziti-prava/?search_query=$issue=34178)
- <http://www.nadace700.cz/zadosti.htm>
- http://www.nadace700.cz/data/vyrocnizpravy/vz_2011.pdf
- <http://www.neziskovky.cz/>